

Nr 192.

Av herr **Almkvist**, *angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning rörande en enhetlig organisation av folkbildningsarbetet i Sverige.*

På grund av de förändrade förhållanden, som inträtt i vårt land genom det s. k. demokratiska genombrottet och nu senast genom antagandet av lagen om åtta timmars arbetsdag, har frågan om en bättre organisation av folkbildningsarbetet blivit synnerligen aktuell. Stora skaror av arbetare, som hittills på grund av arbetstidens utsträckning icke kunnat deltaga i folkbildningsarbetet, måste nu på ett eller annat sätt intresseras för de bildningstillfällen, som antingen redan finnas eller som kunna framdeles bliva givna. Det är en ofrånkomlig nödvändighet, att så sker, därest den vunna personliga och medborgerliga friheten skall komma att i största möjliga utsträckning användas på ett såväl för individerna som för landet gagneligt sätt.

För det intensiva upplysningsarbete, som i sådant avseende måste utvecklas, finnes en god grund lagd i de redan existerande föreläsningssamfundningarna. Men om dessa skola kunna utföra sin nya, omfattande och mycket betydelsefulla uppgift, är det emellertid nödvändigt dels att deras nuvarande arbetsprogram omläggas och utvidgas, dels att de erhålla ekonomiskt och annat understöd från statens sida i långt större utsträckning, än vad för närvarande är fallet. Samfundningarna ha under kristiden kämpat med mycket betydande ekonomiska svårigheter, och någon utveckling har för denskull icke under dessa år kunnat ske. Genom ett synnerligen energiskt och uppoffrande arbete av föreläsningssamfundningen, av förbunds- och samfundningsföreståndare samt av föreläsare har verksamheten visserligen kunnat hållas uppe vid samma nivå som år 1914, men det är också allt. Föreläsningssamfundningarna ha kämpat med ett verkligt ekonomiskt nödläge, vilket måste avhjälpas, om de skola

kunna icke blott fortsätta utan även utvidga sin betydelsefulla verksamhet till sådana områden, som hittills varit jämförelsevis främmande för densamma. Statens anslag till föreläsningssammanslagningarna, inklusive bidrag till de tre centrala föreläsningssammanslagningarna, till länsbyråerna samt till arbetarnas bildningsförbund uppgår för år 1920 till 285,000 kronor. För erhållande av bidrag från detta anslag fordras att förening anordnar minst 12 föreläsningar per år. Detta är givetvis alldeles för litet. Föreningarna böra bland annat erhålla sådant ekonomiskt understöd, att de kunna anordna icke blott ett vida större antal föreläsningar utan även sammanhängande kurser i medborgarkunskap, statskunskap m. m.

Den ekonomiska kulturen och utvecklingen sammanhänger på det närmaste med den allmänna kulturutvecklingen, enär en hög ekonomisk kultur icke är tänkbar, om icke den allmänna kulturutvecklingen står högt. Ett lands allmänna folkbildningsnivå är den utslagsgivande faktorn vid folkets tillvaratagande av sina ekonomiska möjligheter. Även om man erkänner, att vårt folk står jämförelsevis högt i nyssnämnda avseende, måste man dock konstatera, att kunskapen om och känslan för även de rent primära ekonomiska problemen ännu är synnerligen ringa. Det kräves ett intensivt och målmedvetet arbete, innan folket lär sig inse sammanhanget mellan deras egen bildningsståndpunkt samt jordbrukets, industriens och de övriga näringarnas avkastning. Genom en av föreläsningssammanslagningarna anordnad, efter folkets uppfattningsförmåga anpassad upplysningsverksamhet på ifrågavarande område skulle säkerligen den ekonomiska kampen för tillvaron för en hel del människor få ett helt annat och djupare innehåll, än den för närvarande har, och landet skulle därigenom successivt tillföras nya, oförbrukade och intresserade krafter till betydelsefull hjälp i den under den närmaste framtiden säkerligen mycket hårda konkurrensen staterna emellan.

Men andra områden för folkbildningsarbetet äro lika viktiga. De hygieniska förhållandena bland vårt folk äro långt ifrån tillfredsställande. Trångboddheten är i vissa trakter av landet, både i stad och på landsbygd, rent avskräckande. I städerna är detta missförhållande till stor del orsakat av bristande tillgång på bostadsutrymmen; på landsbygden åter är trångboddheten i mycket stor utsträckning fränkomlig, enär tillräckligt stora utrymmen finnas, ehuru man av bekvämlighets- och andra skäl likväl föredrager att vistas endast i köket, vilket användes till matlagning, till slöjd- och verkstadsrum, till sovrum samt, då så erfordras, även till sjukrum. De vådor i såväl moraliskt som i fysiskt avseende, vilka följa härav, äro mycket stora och ännu långt ifrån tillräckligt be-

aktade. Farorna äro visserligen grundligt och vid upprepade tillfällen skildrade i provinsialläkarnas årsberättelser, och någon förbättring har vil också därigenom under tidernas lopp åstadkommits, men en avgörande förändring till det bättre är dock icke att vänta, förrän den allmänna hygienens grundprinciper blivit kända för de människor, som närmast beröras av nyss relaterade missförhållanden. En intensiv upplysning i allmän hygien, liksom även i personlig hygien och i rashygien måste sättas i gång. Det är visserligen sant, att medellivslängden i Sverige är den högsta i världen, vilket givetvis sammanhänger med folkbildningens jämförelsevis höga standpunkt, men detta utesluter dock icke, att okunnigheten i hygieniskt avseende årligen kräver ett stort antal offer.

I nära samband med de nyss skildrade bristerna står frågan om hemmens inredning och smyckande, hemkulturen. Den brist på känsla för renlighet, ordning och trevnad, som i många delar av landet gör sig gällande, verkar beklämmande. Och på många ställen, där en viss känsla för betydelsen av trevnad i hemmet uppenbarligen förefinnes, saknas den smakens odling, som är ett villkor för vinnande av verklig trevnad. Åtgärder böra därför vidtagas för smakens höjande, därvid bland annat hemslöjden bör uppmuntras, det gamla vackra och praktiska ifråga om former, färger och mönster tillvaratagas och göras till en folkets egendom i långt större utsträckning, än vad för närvarande är fallet.

Den fysiska fostran är också försummad. Av våra folk- och småskolor har endast ett ringa antal lokaler för en ordnad gymnastikundervisning, och idrottsföreningar med möjligheter att i ifrågavarande avseende uträtta något av betydelse finnas i regel blott i städerna. Ett synnerligen omfattande och storslaget program för den fysiska fostrans tillgodoseende inom vårt land är visserligen utarbetat av därför tillkallade särskilda sakkunniga, men på grund av ekonomiska skäl torde dock detta förslag icke kunna för närvarande genomföras. Något måste dock göras för spridande av kunskap om friluftslivets och den fysiska fostrans i allmänhet betydelse för den kroppsliga utvecklingen och för hälsans bevarande och stärkande. Genom anläggande här och där även på landsbygden av idrotts- och lekplaner, där en var under ledning av för ändamålet utbildade instruktörer kunde ägna sig åt hårdande och stärkande kroppsövningar av efter olika årstider anpassad beskaffenhet, skulle mycket vinnas. Icke minst skulle tråkigheten på landsbygden därigenom motverkas. Om denna säger föreståndaren för Västerbottens läns före-

läsningsförbund, läroverksadjunkten Carl Cederblad i Umeå, i en artikel: »Vår folkbildningsfråga måste lösas», införd i Svenska Dagbladet den 13 september 1919, bland annat följande: »Tråkigheten på landsbygden är tyvärr ej ett slagord blott, den är ett socialt missförhållande av stor betydelse». Om flykten från landet skall kunna på något kraftigare sätt motverkas, fordras därför bland annat, att nöjeslivet omhändertages. Goda, fostrande nöjen äro lika betydelsefulla för landsbygdens som för städernas och industrisamhällenas ungdom. Det nöjesliv, som nu utvecklas är i stort sett av nedrivande beskaffenhet. På landet blir det dans och kortspel, som till största delen upptager ungdomens fritid, och i städer och större samhällen komma därtill besök på biografier, kabareter och revyer. Härigenom motverkas sparsamheten och förskämmas smaken. Betydelsen av nöjesfrågans ordnande framhålles även av riksdagsmannen P. A. Sjöholm i en artikel »Behovet av samlingslokaler på landsbygden» i nr 1 av tidskriften »Svenska landsbygdens kommunaltidning» för detta år. Där heter det bland annat, »att hela nöjesfrågan bör behandlas med det allvar, den förtjänar, och ledas på samma planmässiga sätt som det direkta folkbildningsarbetet».

En ordnad folkbildningsverksamhet förutsätter ett livligt samarbete mellan de folkföreningar av skilda slag, som redan finnas. Dessa föreningars betydelse för folkbildningsarbetet hittills kan ej överskattas. Genom deras verksamhet har ådagalagts, dels att ett verkligt bildningsintresse förefinnes bland folket, dels att betydelsefulla resultat kunna nås, om detta intresse tillvaratas och utvecklas. Studiecirkelarna äro ett talande bevis härpå. Om dessa skriver riksdagsman Oscar Olsson i sin broschyr »Folklig självuppfostran» bland annat följande: »I det allmänna folkbildningsarbete, som närmast avser de bredare lagrens andliga utveckling, har den för vårt land egendomliga studiecirkelverksamheten ådragit sig allt större uppmärksamhet och på de senaste åren även trängt ut över landets gränser», och på ett annat ställe: »Studiecirkelarna ha från början helt medvetet avböjt att vara en bildningsrörelse för en utvald del av arbetarklassen. Den utgår tvärtom från att klassamhället bör avskaffas även i fråga om motsatsen mellan bildningsintresserade och för de andliga värdena likgiltiga grupper. Studiecirkelarna ha till uppgift att genomtränga hela folket i alla dess lager.» Det, som här angives såsom studiecirkelnas uppgift, skulle givetvis i ännu högre grad bli de omorganiserade föreläsningssällskapernas. Därigenom skulle ock partilidelserna och partimötesställningarna, över vilka med fog klagas, i betydlig grad kunna minskas. För alla folkbildnings-

vänner måste det alltså framstå såsom en nödvändighet, att ett samarbete mellan de föreningar, som redan visat sig kunna sammanhålla och entusiasmera folket för självbildningsarbete, kommer till stånd. Den stora frågan är emellertid, huru ett folkbildningsarbete med det omfattande program, som här endast i största korthet berörts, skall kunna organiseras. Det är, enligt min åsikt, nödvändigt, att en utredning härom, utförd av sakkunniga på olika områden av det hittills bedrivna folkbildningsarbetet erfarna personer, genom statens försorg blir verkställd. Denna utredning kunde lämpligen omfatta två huvuduppgifter, nämligen:

1:o) Föreläsningsföreningarnas och det övriga folkbildningsarbetets nuvarande läge och effektivitet;

2:o) De åtgärder, som böra vidtagas för att lyfta denna verksamhet upp på ett högre plan, giva den nytt innehåll och nya, efter de förändrade tidsförhållandena anpassade former.

I sådant avseende synes mig utredningen böra sysselsätta sig bland annat med:

bygdegårdstanken, enär det är nödvändigt, att samlingslokaler för ideella föreningar komma till stånd överallt, där så är möjligt;

planer för *praktiska kurser* i samhälls- och statskunskap, i sociala frågor, i hygien, i gymnastik och fysisk fostran, i barnavård m. m.;

folkbibliotekens ordnande med hänsyn dels till boktillgång och utlåning, dels till nödvändigheten av ett ordnat samband mellan biblioteken och bokförsäljningen samt mellan biblioteken och den övriga folkbildningsverksamheten;

föreläsningsverksamhetens utvidgning och tillräcklig kontrolls utövande;

nöjeslivets omhändertagande i avsikt att bereda möjlighet till värdiga och fostrande nöjen;

möjligheten att bereda *lärare* vid universitet, seminarier, folkhögskolor och folkskolor rätt att med bibehållen lön erhålla begränsad tjänstledighet för deltagande i folkbildningsarbetet;

anslag till folkbildningsarbetets bedrivande och till ordentlig avlöning åt föreståndare, föreläsare och undervisare; samt med

det rent *kulturella arbetets samlande* i en förening på varje plats, i de nuvarande föreläsningsföreningarna, så att enhetlighet, klarhet, reda och möjlighet till effektiv kontroll vinnes.

På grund av det anförda får jag hemställa,

att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t
anhålla om utredning snarast möjligt rörande en en-
hetlig organisation av folkbildningsarbetet i vårt
land.

Stockholm den 30 januari 1920.

N. J. F. Almkvist
